

F o c u l

Se întorceau acasă în trăsură, pe lumina din urmă a zilei, dela oraș, care fremăta îndărătul lor ca din neguri. Curând însă nu mai fu de jur împrejur alt sunet decât croncănitul ciorilor, la fel peste stâlpii de catarg ai drumului, și tropotul copitelor. Un abur ieși din ogoare, și era ca un blid ridicat ușor deasupra pământului, se destrămă slab, spânzură ici și colo și se făcu una cu răsuflarea albă din gurile cailor. Trăsura trecu pe lângă niște sălcii, prin care sufla vântul și sta deodată, pe lângă o căsuță de țărani, cu ușa deschisă negru, și simțiră cum și zarea se strimta întunecându-se, cum de departe străbătea un zvon, întins și grabnic.

— „Trenul!” zise femeia și bărbatul nu răspunse. Pe buze avea o răceală umedă. Se înfrigură și simți numai decât cum înfrigurarea trecea la nevastă-sa. Se strânseseră mai aproape în mantale, pe când vizitiul de pe capră pocni din biciu într-o repede înspăimântare. Ceața îl pipăi din livezi și din gurile cailor.

Înainte lor era un alb cenușiu, o perdea, din care uneori se desfăcea câte un copac, lung și strâmb, și neconținut, cu aceeaș rânduială, stâlpii de telegraf, ca și cum s'ar fi adâncit într-o pădure, care, fără frunziș, se topea pierzându-se într'un val lăptos. Strigățul ciorilor trecea pe deasupra lor mai rar. Albul cenușiu dimprejur era în acelaș timp cel din urmă ecou al oricărui zvon, ca și cum sunet și culoare ar fi fost una și numai față de om, în lumina zilei, deosebite.

Dar pe când tăcerea lor, în îngrijorarea jilavă, semăna cu o alăturare la scufundarea în gol a lumii, copitele ropotiră mai tare, iar vizitiul de pe capră ridică, adulmecând, capul și simți din încordarea hățurilor că urechile cailor se întinseseră înainte. Iar la spate, stăpânul se uita cu ochi tulburi de somn și își dădea seama deodată că adineauri îl scuturase un fior. Atunci femeia zise: — „Miroase a ceva”.

El nu credea, dar părul ei pălit, sub marginea pălăriei i se păru bătrân, și bătrân era și el și fără nădejde ceasul și cine știa ce se ridica din afunduri în timp. Apoi copitele bătură din nou argintiu. În leșiaticul ceții se arată o sclipire; era ștearsă și nu se gândiră, când o văzură, la nimic. Ea se colora tot mai tare dela lovitură de copită la lovitură de copită. Înainte să se înfișă locului calul din dreapta, asfințitul se făcuse cafeniu. Vizitiul se propti în scaun și atunci pălpăi roșu. Ca dintr'un felinar uriaș le lumină înaintea celor șase ochi ai lor și nu putea fi cuprins în marginile revărsate departe.

— „Arde!” zise femeia.

O știau câte și trei.

— „Dă-le bice” vorbi omul. Atunci, și pocni.

Ghemurile sălciilor se apropiară de drum și începură să vâjâie mai tare, ceața flueră și ea și inima femeii bătu.

Nimeni nu se îndura să întrebe unde putea fi. Bărbatul își scoase mânia și își udă degetul cu limba și îl ridică în sus, ca să vadă dacă suflă vântul. Și lăsă mâna din nou jos și zise:

— „Dacă arde hambarul, are să treacă și la șoproan”.

Un oțel le trecu prin sânge. El adăugă: — „Dacă arde casa, bucatele ne sunt la adăpost. — Dă-le bice!”

Trăsura săltă din loc. Fugarii goneau cu capetele ridicate.

— „Dumnezeule!” strigă femeia, și amuți cu ochii la cerul dela asfințit care se înegura tot mai roșu.

— „Iar dacă hambarul, găfâi bărbatul, dacă bucatele se duc, Berta însă nu e în nicio primejdie. Dă-le bice!” Se sculă deodată de pe loc și apucă peste capră hățurile.

— „Da, stăpâne!” gemu vizitiul și nu dădu drumul curelelor. Trăsura fu azvârlită până la marginea șoselei. Copitele răsunară altfel decât până acum, într-o măsură mai simplă și mai pripiță.

— „Ține bine!” găfâi stăpânul.

— „Da, stăpâne!”

— „Ce crezi tu, unde arde?”

Vizitiul apucă de mai departe hățurile.

— „Dă-le bice!”

— „Nu!” scânci vizitiul și se răsturnă pe spate.

— „Trațe-le!” urlă omul în picioare.

— „Nu!”

Femeia îl smulse îndărăt. Merseră o vreme în tăcere, până când în peretele roșu de ceață trecu o tresărire.

— „Uite stejarul”, zise bărbatul și furia lui era plină de îngrijorare. Umbra uriașă a copacului i se așternu o clipă fantomatic pe obraz. Din aburul roșu dinaintea lor se înălțară brațe și mădulare și un pârâit uscat de lemn.

— „Casa mea!” zise omul liniștit și zări într-o năpraznică arătare slugile sărind la hambar cu găleți și topoare. Părea încă departe, dar îi văzu în ceții și ocări cu glas mare: — „Mai repede, apă, câinilor, apă!” Dar niciunul, i se năzări, niciunul nu puse mâna la vreme pe hârdău, niciunul n'apucă bine.

— „Câinilor!” gemu el și o răcoare îl apăsă pe frunte. Se uită împăcat împrejur și se gândi că mai are cinci minute până acasă și că nu poate să descopere nimic. Nici vorbă că slugile au să pună mâna și toate au să se sfârșească și fără el. Numai dacă femeia n'ar suspina așa de tare. Râse a înfruntare:

— „Așa e ea”, și auzi mirat cum gema. Negura îl apuca de gât ca o mână. — „Dă-le bice!” strigă și vizitiul izbi.

Alergătorul din dreapta se urcă în două picioare și în aceeaș clipă sfâșie în două vâlul de aburi. Atunci umbra roșie a calului căzu peste cei așezați, ca și aceea mai întunecată a vizitiului: — „Taci!” țipă el în neștire și nimeni nu mai crâcni decât caii în goană și turbarea focului, care li se născu mare înainte.

— „Arde la noi!” zise femeia.

— „Taci odată!”

Vizitiul se azvârli din nou pe spate, ca să ție trăsura. Gură-cască ședeau în cale și nu se împrăștiară decât când boturile cailor îi izbiră în umeri. Iși întoarseră îndărăt fețele luminate și câțiva își scoaseră pălăriile. Strigară tare și arătară la foc, din care o pulbere de scânteii țâșni în cer.

Stăpânul sări din trăsura și se gândi: Nu e decât casa — ce mare lucru poate fi asta! Se chibzui să se apropie încet, ca să nu-l vadă nimeni speriat. Iși trase și mantaua de pe umeri și zise nevestei în ochii cășcați: — „Taci!” Apoi porni și oricui îi închidea drumul îi strigă poruncitor: —

„Loc!” Atunci curtea și slugile la găleți îi stătură înainte. Se puse să alerge năpraznic. Ei lucrau repede și vâlvătaia scrășnea sub apă. Dela dreapta răgeau vitele, pe care le scoteau din grajduri. Rămase locului, lângă foc, și nimeni nu-i veni aproape. Atunci ridică încet capul la flacări, dogorit dureros de văpae, sus până la streășină în jurul căreia vălvoarea fierbea în valuri. Și pe când se uita în noaptea semănată de scânteii și mai departe, drept în cer, unde ca totdeauna stelele tremurau printre norii alergați din urmă, își simți părul mișcat rece o clipă, înainte ca fierbințeala să răbufnească de două

ori așa de caldă. Iși dădu numaidecât seama că, în ciuda stăpânirii de sine, își pierduse pălăria și că de-acum vânt și pâlpaire de foc i se jucau în părul alb. E alb, îi trecu viscolit prin creier: cerul e deasupra și dedesupt îmi arde casa.

Iși mai dădu cu mâna prin păr, chemă pe îngrijitor și zguduit de furie, pe pompieri. Argații nu-l auziră. Gălețile sburau din mână în mână. Se bubură de asta și merse printre oamenii găfâitori. Femei se văetau pe-aproape. Brațul lui se bălăbănea într-o parte și în alta, ca și cum le-ar fi mângâiat.

Mergând așa, îi alunecă piciorul. Se aplecă anevoe și văzu pe jos un măr. Se copsese la foc și venise de-a dura până aici... Il ridică. Mustul curgea din poama stropșită. Aproape de casă se găsea pomul din care căzuse. De fiecare cracă pâlpaiau limbi de flacări și frunzele se mișcau în văpae ca niște fluturi de cenușă răsuciți. O slugă turna apă deasupra cu o largă mișcare. Cu pază, îl apucă stăpânul de umăr și-i zise: — „Lasă — e toamnă!” și duse mărul în mână, în jurul casei.

Un strigăt răzbi printre chemări și când se repetă, toate celelalte i se părură neînsemnate, urletele argaților, neînsemnate și adâncul vaet din dreapta al boilor și vuetul dinaintea lui al poporului. Strigătul fusese: „Berta!”. Strigătoarea era nevas-

tă-sa. Pentru fapta asta îi fu dragă. Mărul îi scăpă. Era numai must de poamă cecece îi umezea încă palma, sau lacrimi, care căzuseră când zisesse „toamnă”? Simți sângele gros în vine, iar în inimă o mare răceală și se repezi în argați, oprindu-le îndărăt brațele ridicate.

— „Unde e fie-mea?”

Dar curând trecu și asta și numai o icoană rămase, nepotul, care era puțintel cât un sac de grâu și mai ușor decât el.

Îi strigă numele și își dădu seama că acolo înaintea lui, îi ardea casa, toată hârtiile, vatră și avere.

Se sculă deodată de pe loc și apucă hăturile....

dar la dreapta, unde răgeau vitele, bucatele erau la adăpost și astfel paguba ușor de înlocuit. De ce nu scăpa nimic, de ce nu pătrundea în odăi? Gândul ăsta îl ridică lămurit peste zăpăceala lui. Se repezi la ușa casei și văzu pe argași adânc în intrarea scării, ținând liber drumul. Și atunci și ochii lui își pierdură orbirea. Văzu cum luptau și strigau. Se învârti împrejur, iar îndărăt luceau fețele gloatei pătate cu roșu și căscate de gurile deschise, care zbiera ca mușcată de turbare și arăta spre intrare. Ca un strop sui în el, dela inimă în creier. Se apucă sălbatic de piept și se aruncă în foc.

Imprejurul lui era numai fum și stinghii roșii sub picioare, muchiile treptelor care strălucea în răsfângerea flăcării. Un șivoiu de apă îl izbi în genunchi. Când se cumpăni, auzi pe cineva strigând din casă. Se gândi: la dreapta sunt odăile de culcare, odaia de baie, bucătăria, camera, la stânga odăile de locuit și odaia lui de lucru. Dar sus, la etaj, odăile fetei. — „Berto!” strigă el îngrozit. N'are să găsească niciodată drumul sus. Se mai arătă și o mare aripă, care-i fâlfâi în ochi și-i fășii în urechi, tot spre dreapta, unde răgeau boii și se găseau odăile de dormit si se

văeta nevastă-sa în trăsură, și aripa fâlfâi și un gât se înalță din ea. Gâtul intinse lungul cap cu pene în gâtelul omului, care se întoarse către dreapta și încercă să deschidă ochii. Și se întoarse până când de departe răsună încă un strigăt. Atunci i se făcu frică și strigă însuș, pentrucă asta era moartea. Lovi în jurul lui și se făcu deodată liniște: înaintea ochilor închiși i se opri ceva puternic și-i spuse o vorbă. Il înșfăcă de braț și îl smulse într'o parte. Apoi călcară trepte și pretutindeni era un zgomot că se cutremură și recunoscă libertatea. Dar sus, așa i se

păru, năvăli în el un foc de răceală, îi plesni în bucați aproape pieptul și asta însemna aer.

Deschise ochii și vederea casei arzânde îl uimi, pentrucă șerpi săsâitori săreau în văpae. Pompierii erau acolo. Iși uită de mântuitor și nu știa decât ce-avea de făcut, căută pe căpitan și-i strânse mâna. Acesta îl privi scurt și se duse la tulumbă.

Se simți zadarnic și mic. Ii veni în minte soția. Tocmai voia s'o caute, când se gândi la hainele prăpădite, la mâinile murdare și i se păru că, fără doar și poate și chiar la un ceas ca ăsta, ei n'avea

să-i placă. Și la rândul-i, el n'avea să-i răspundă nici un cuvânt, decât că se prăbușise în casă din pricina Bertei și că pe urmă îl cotropise fumul și că trebuise un om tare ca să-l scape. El însuș nu mai era tare.

Incepu iară, o-bosit, să umble în jurul casei. Le era în drum slugilor. Când însă un pompier îl scoase din cerc, îl ocoli furios, că e stăpânul casei.

Pe urmă merse mai departe și nu băgă de seamă că trecea prin mulțime către grajduri, pe după hambar, a cărui ușă era deschisă. Dinăuntru mirosea rece a grâu uscat. Călca pragul. Il îneca întunericul. Șovăi, băjbăi fără putere în gol și se așeză numai-

decât pe o grindă, mirosi încă odată în tăcere grâul și, usturătoare prin acel miros, putoarea de ars a propriilor haine.

Când, după lungă vreme, înalță capul din mâini, un fir de lumină îi făcu semn prin ușă și-i căzu curând orbitor în obraz. Se sculă și auzi chemări uimite și deslegate, fu luat în brațe furtunos. Un copil strigă. Atunci se lăsă iară jos, se propti din nou drept. În mijlocul altor oameni stătea înaintea lui nevastă-sa și ochii ei priveau limpede în lumina de felinar, iar alături scâncea o bocceluță speriată,

„Dar de unde“! răsese fata și lacrimile îi căzură pe obraz

Genunchii se înțepeniră și prinseră apoi să tremure de fericire. Trase copilul la el și îndepărtă pe fie-sa, a cărei răsuflare îi mângâie iute părul, când se aplecă. Era așa de zăpăcit, că nu știa dacă plângea el sau femeile. Se așeză, luă copilul în poală și zise legănat :

— „Da, copilaș !
Dulce, micule !”

Cu degetul murdar gădilă pe micuț sub bărbie. Și se uită pe urmă la gâtul slăbuț al copilului, cum se zguduia de suspine, simți la ceafă cum se urca pe rotunjimea moale-lui capului și își făcea apariția în smocurile de păr bălaiu. Înălță gura care striga mereu, până la piept, și se uită drept.

— „Domnule !” zise îngrijitorul, care sta înaintea lui. El se sculă numaidecât, lăsă copilul să alunece la pământ și privi pe om în ochi.

— Cum a izbucnit focul ?” întrebă aspru.

Dar femeia începu să se vaete și să rădă în răstimpuri. Părul îi cădea sălbatic, la fiecare vorbă, în obraz. Ea îl apucă și îl trase cu degetele sus peste cap așa că strălucirea felinarului sclîpi printre coștele subțiri.

— „Ah, credeam că ești — că ești” — strigă ușurată și lui îi trecu prin minte cu groază că îl socotise nebun. Ea luă o cârpă și îi șterse obrazul tăciunit. O fericire dulce ridică pieptul omului. Sta însă în capul oaselor, nu mișca niciun mădular și se uita numai la îngrijitor, a cărui îmbrăcămintă era ferfeniță și learcă. Și pe brațul

drept al acestuia zăcea, cu ochi închiși, fie-sa. Suflarea îi ieșea din gură, șuerat, tot ca înainte, când se aplecase asupra copilului. Ridică mâna și arată spre cei doi.

Nimeni nu răspunse. Simți alături pe nevestă-sa în mușenia ei tremurând și căutătura îngrijorată. Fata ridică pleoapele de pe ochi, cari îl priviră plin. Atunci auzi fiecare sunet de două ori mai puternic, pocnetul focului și strigătele defară, la picioare copilul scâncind și răsuflările deopotrivă ale celor doi înlănțuiți.

Deodată izbucni glasul nevestei. Țipa că îngrijitorul i-a scăpat, pe fie-sa, pe copil și pe el.

— „Așa !” se minună el.

— „Te-ai azvârlit ca un scos din minți în casă !” râse și plânse femeia. „Și el după tine. Ce ți-a venit ?”

El zâmbi și zise plin de mândrie:— „Vream să scap pe Berta și copilul, iar dumneata”, — făcu întors binevoitor către îngrijitor, — „ai băgat de seamă atunci că cei doi nu erau încă la adăpost și i-ai scos afară”.

— „Dar de unde !” râse fata și lacrimile îi căzură pe obraji. „Noi eram afară din casă, când ai sărit tu. Ce căutai înăuntru ? El ne scăpase cu mult înainte. M'a luat pe sus” — Și din nou o înfioră spaima. Căzu în genunchi. „Tată, ardeam niște hârtii și deodată fața de masă a luat foc. Am țipat. Mititelul a venit la mine în fugă. Atunci s'a aprins și covorul. Am vărsat apă peste

Fata îi puse copilul adormit în brațe.

el. Dar focul a sărit mai departe și s'a suit pe perdele, ca niște pasări, tată, ca niște pasări. Am a-

el. Dar focul a sărit mai departe și s'a suit pe perdele, ca niște pasări, tată, ca niște pasări. Am a-

runcat apă și ușa era încuiată, pentru că nu trebuia să vadă nimeni că ard hârtii, și cheia era în foc. Am mai putut să alerg în odaia de culcare și focul a alergat după mine. La scară n'am mai ajuns".

El o întrerupse: — „Ce hârtii ai ars?”

Ea se desfăcu smuls din brațul care o sprijinea și zise liniștită: — „Scrisorile bărbatului meu”.

— „Așa!” făcu el iară. Ii veni o poftă să-și mângâie fata pe creștet. Dar ce se pricepea el la asemenea lucruri! Lui bărbatul i se păruse totdeauna de ispravă, chiar și când fata se întorsese acasă cu copilul de mână și stătuse la amiază în ușă. E drept că ocărise și dăduse s'o pue a face cale întoarsă — dar asta era acum câteva luni și astăzi e toamnă.

Și deodată se înturnă și zise, arătând cu degetul drept pe îngrijitor: — „De-acum e dumnealui!”

Se ferea de ochii femeilor, și apoi toate astea, dragoste și dragostire, păreau așa de neînsemnate! Zise morocânos: — „Faceți loc!” Se opri pe prag, ridică din umeri și își dădu din nou seama de foc. Ieși alergând din hambar și aținti casa.

Grinzile acoperișului, roșite pe dedesupt, se căscau pe cer. De pe ferestre răbufneau încă flacări, dar curtea era mai puțin luminată și îngrămădirea mulțimii mai întunecată decât înainte. Larma scăzuse și ea, întrecută de văjiitul vinelor de apă. Zâmbi în sine, covârșit de oboseală, se gândi la mărul pe care-l călcăse și șopti: — „Toamnă — toamnă”.

Un pom ars, casa, și fata iară cu bărbat. Zâmbi încă odată și se gândi la bucate. Încercătură de încercătură, le știa. Orz și secară se găseau acolo vânturate, uscate și așezate. Putea să doarmă pe ele, dacă patul îi arsese.

Zări în curte câteva din mobile, pe care argații le scăpaseră. Nu se încumetă să se apropie și se gândi încrâncenat că fiecare grindă a casei era asigurată. Da, toate se găseau în rânduială. Și ce mai rămânea de făcut? Osteneala lui la foc se dovedise nenorocită.

Căută pe jos până descoperi mărul, copt și plesnit de dogoare. Il ridică și pe el, chemă o slugă și-i porunci să strige pe-ai lui.

Când se apropiară, fata înaltă, cu copilul în brațe, cu trăsăturile răvășite, dar sigure, alături de bătrână, un fior îi trecu prin trup.

— „L-ați văzut și voi?” întrebă și le ridică înainte mărul.

„Nu plângeți!” mai spuse. „Bucatele au scăpat. Ele se uitară la el și un surâs obosit îi străbătu obrazul: — „Ei, dar unde l-ați lăsat pe cel nou?”

Fata răspunse liniștit: — „S'a dus la treabă”.

Da, asta știu că va să zică treabă, se gândi bătrânul aproape hihotind. Il cuprinse pacea.

— „Duceți-vă în casa argaților și culcați-vă. Nu mai e nici-o primejdie!”

Nu îndrăsniră să sufle niciun cuvânt. Plecară căteștrei, dar când să intre în casă, el se așeză mut pe laviță, înaintea ei, acolo unde până atunci nu șezuseră decât slugile. Tăcuți se lăsară jos și ceilalți, la dreapta și la stânga lui, în fața focului. Clipă după clipă trecură, flacările căzură treptat și slugile începură să se strecoare una după alta pe dinaintea lor în casă, fără să le spună ceva și sfioase. Atunci capul bătrânei îi căzu pe umăr. El tresări, apărându-se puțin, și rămase iară țeapăn, ținând aproape cu recunoștință povara.

Intinse mâna stângă și fie-sa i-o apucă.

— „E bine”, zise și o lacrimă îi căzu pe ea.

Un om veni la ei dela foc, lat și puternic.

— „Șezi!” îi zise bătrânul și simți oprindu-se lacrimile fetei. Nu se uită într'acolo și băgă de seamă

n u m a i din ușorul tremurat al băncii că îngrijitorul se așezase. Atunci fata își desfăcu mâna din a lui, care se și deschisese. Intinse mâna mai departe și primi o strângere vânoasă.

Surăse și nu înțoarse ochii dela foc. Ca din depărtare îi veni iară cuvântul: — „Bucatele s u n t scăpate!” Și dădu din cap iertător față de sine însuș, pentru că bucatele fuseseră totdeauna la adăpost. Înălță dreapta, care ținea mărul și zise:

— „Dă-mi pe micuț”.

Fata îi puse copilul adormit în brațe. Bătrânul îl cuprinse, se uită la el în jos și,

când deschise ochii și apucă în gol cu mâinile grăsunе, îi duse la buze mărul lipicios. Pe jumătate adormit și pe jumătate treaz, el mușcă.

Brașov

HEINRICH ZILICH

cu patru desene de Fritz Kimm

(din limba germană de Emanoil Bucuța)

Un pom ars, casa....